

حمیدرضا شاعیری / استاد دانشگاه تربیت مدرس

او یک هفته در میان در این صفحه، از منظر نشانه-معناشناختی، مسائل فرهنگی را بررسی می کند. این بار نوشته او در حال و هوای نوروزی ماه اسفند است و به بیان معنای آداب نوروزی همچون خانه تکانی می پردازد.

جامعه، فرهنگ و نشانه

از نظر فرهنگی، اسفند، ماهی است که باید در آن خود را از پلشتی ها دور کرد و به همین دلیل طراوت و تازگی بخشیدن به هر چیزی در آداب ایرانی نهفته است؛ استقبال از نو کردن، افزودن یک نشانه حتی کوچک به نشانه های قبلی، بازسازی و بازآفرینی، ترمیم، جابجایی و به کارگیری چیزهایی که شاید به کنار گذاشته یا فراموش شده اند، از نشانه های مهم این فضای فرهنگی است.

پایان داده شود و آمادگی برای ورود به دوره جدیدی از ارتباط با دیگران به دست می آید. از دیدگاه هم آبی با طبیعت و تعامل جغرافیایی، با عنصر زمین و خاک و هوا وارد ارتباط می شویم تا جانی دوباره به جغرافیای محیطی و پیرامونی خود ببخشیم. بنابر این از هر مکانی استفاده می کنیم تا بعضی از اشیاء یا اسباب و لوازم را در هوای آزاد قرار دهیم. از خاک و زمین و آب برای درختکاری یا گیاه کاری و باغبانی استفاده می کنیم. حتی در یک آپارتمان هم این کار با اضافه کردن گلدان هایی کوچک انجام می شود. براین اساس، اسفند ماه ورود به دیالوگ انسان با طبیعت و همراه شدن با آهنگ طبیعت است که این به معنای صدا زدن گیاهان و بیدار کردن آنها از خواب زمستانی و آماده کردن شان برای قرار گرفتن در تعامل با انسان است. حتی پرندگان و حیوانات نیز با انسان در مسیر تولد مجدد طبیعت، هم آواز می شوند که این امر با تغییر آهنگ و موسیقی حضورشان در طبیعت درک می شود. از نظر اگزیستانسیالیستی و وجودی، انسان نیز باید خود را سبک کند. یعنی زنگار و زنجیرها و قید و بندهای مادی را از وجود خود پاک کند. پس سبک شدن که در زبان، معنایی هر چند عامیانه دارد در این ماه در مسیر تحقق قرار می گیرد. رهایی از هر نوع دین و بدهی مالی، رهایی از افکار پلشت و زنگار گرفته، ترک رفتارهای چرکین و کینه آمیز، رهایی از گرفتاری های مادی همه راهی برای سبکی انسانی هستند که در این ماه عملی می شود تا با ورود به نوروز، انسانی سبک و رها بدون چرک و پلشتی مادی یا معنوی باشیم. از دیدگاه باورهای اسطوره ای، بازگشت به تخیل و آمان های دور تجدیدپذیر می شوند. بسیاری از باورهای کهن زنده می شوند و به آنها جانی دوباره می بخشیم. آشتی با اسطوره در این ماه میسر می شود. سفره هفت سین، استفاده از رنگ ها و نمادهای ملی و فرهنگی، استفاده از موسیقی آیینی، بازتولید نشانه های باستانی، برگزاری جشن های ملی و روستایی یا عشایری یا مسابقات باستانی از این جمله هستند. در اسفند طعم هایی از گذشته دور با تهیه خوراکی ها و شیرینی هایی خانگی زنده می شوند و به دلایل زیادی نقش مادر بزرگ ها و پدر بزرگ ها افزایش می یابد. بالاخره چهارشنبه سوری حکایت از همراهی با عنصر آتش برای پاک کردن وجود خود از همه آلودگی ها و رنج ها دارد. در مجموع اسفند ماه پایان تیرگی و ورود به روشنائی با آب و آتش، ماه ورود به رنسانس و آفرینش با هم آبی با خاک و آب، ماه زدودن اندوه و آلودگی با موسیقی هوا و باد و آسمان است. عمو نوروز نماد همین غبار ریختن از وجود است. پس، ستایش دوباره زمین، آسمان و نور با اسفند آغاز می شود. اما فراموش نکنیم که اسفند امسال مانند اسفند سال گذشته یک استثنا دارد و آن هم کروناست. مراقب ریتم حرکت خود در مکان، کنش های خود در محیط، ارتباط خود با عالم انسانی و عالم هستی و همه هیجانات خود باشیم تا ورودی بسیار امیدوارانه به فروردین و نوروز را از نو تجربه کنیم.

نگاهی معناشناسانه به آداب ورود به سال نو در ماه پایانی سال

نوروز تکاندن، زدودن، ستودن

نشانه شناسان و زبان شناسان ماه اسفند را نمود پایانی زمان می دانند. نمود، وجهی از زبان است که اجازه می دهد تا با آن زمان هر کنشی را مورد تحلیل قرار دهیم یا بهتر بشناسیم. نمود پایانی دلالت بر پایان یک کنش و مهیا شدن برای ورود به نمود بعدی دارد. هر نمودی که پایانی باشد، راه به سوی نمودی آغازین دارد. چرخه نمودی چرخه ای بی پایان است و مانند چرخش فصل ها درون زبان عمل می کند. به همین دلیل اسفند نمود پایانی در چرخ زمانی است و نگرشی را ایجاد می کند که چندین فضای نشانه معنایی را به سوی دگردیسی هدایت می کند: از نظر زمانی اسفند، ماه پایانی سال است و باید کنشگران اجتماعی نیز کارهای مانده بر زمین را به اتمام برسانند؛ به همین دلیل تلاشی چندبرابر نسبت به دیگر ماه های سال را مشاهده می کنیم که این دلالت بر سرعت حرکت و تغییر ریتم و آهنگ حرکت انسان ها دارد. نشانه شناسان این تغییر آهنگ حرکت درون هستی را نشانه سرشار شدن انسان از حضور هستی و افزایش ظرفیت وجودی کنشگران می دانند. این تغییر ریتم زندگی با سرعت جابه جایی در مکان، تراکم فعالیت، افزایش حجم ارتباط، افزایش تاب آوری کنشگران در محیط کار و در ارتباط اجتماعی با دیگران معنا می گیرد. پس، عامل نشانه ای مهم برای اسفند، تکاپوی کنشگران و افزایش سرعت و قدرت جابه جایی آنهاست. به همین دلیل است که در ماه اسفند تذکر و هشدار بیشتری نسبت به مسأله کرونا لازم است، چون ریتم زندگی در این ماه با تغییر زیادی مواجه می شود. از نظر فرهنگی، اسفند ماهی است که باید در آن خود را از پلشتی ها دور کرد و به همین دلیل طراوت و تازگی بخشیدن به هر چیزی در آداب ایرانی نهفته است؛ استقبال از نو کردن، افزودن یک نشانه حتی کوچک به نشانه های قبلی، بازسازی و بازآفرینی، ترمیم، جابه جایی و به کارگیری چیزهایی که شاید به کنار گذاشته یا فراموش شده اند، از نشانه های مهم این فضای فرهنگی است. از نظر مکانی، باید محیط پیرامون را آراسته کرد و از هر نوع آلودگی زدود یا اینکه باید حداقل عناصر روی هم قرار گرفته در فضا

را تکاند تا از نظر باور اسطوره ای هر نوع آلودگی و پژمردگی از آنها زدوده شود؛ در این راستا، حداقل یک نشانه نو به مکان افزوده می شود؛ دیواری رنگ می شود، پرده ای عوض می شود، قابی روی دیوار قرار می گیرد یا فضایی بازسازی می شود. از نظر آداب و رفتار اجتماعی نیز در ماه اسفند کنشگران آماده می شوند تا هر نوع گره رفتاری را از خود باز کنند و به سمت گشایش و آشتی با دیگری و جهان حرکت کنند. یعنی هر نوع نفرت یا کینه ای اگر در دل مانده باشد در این ماه تلاش می شود تا به آن

در آستانه سال نو باید محیط پیرامون را آراسته کرد و از هر نوع آلودگی زدود یا اینکه باید حداقل عناصر روی هم قرار گرفته در فضا را تکاند تا از نظر باور اسطوره ای هر نوع آلودگی و پژمردگی از آنها زدوده شود؛ در این راستا، حداقل یک نشانه نو به مکان افزوده می شود؛ دیواری رنگ می شود، پرده ای عوض می شود، قابی روی دیوار قرار می گیرد و یا فضایی بازسازی می شود.

